ásodik évfolyam. 260-ik szám. Kolozsvártt, kedd 1872. november 12.

Előfizetési dij
ékre postán vagy helyben házhoz hordva:
ész évre . . . . . 12 frt.
évre . . . . . 6 „
yedévre . . . . . 3 „
hóra . . . . . 1 „
Egyes szám ára 5 kr.
mik minden nap, az ünnepeket követő napok kivételével.

KELET.

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDASÁGI NAPI LAP.

Hirdetési dijak:
Először hasábozott gármond sor 6 kr. ára Bélyegdij minden hirdetés után 30 kr. Nagyobb és gyakori hirdetéseknél külön kedvezményt is nyujt a kiadóhivatal.

Hirdetéseket fölvesznek:
Bécsben: Oppelik Alajos (Wollzeile 22). Haasenstein és Vogler (Neuer Markt 11).
Pesten: Lang Leopold (Erzsébet-tér 9. z.

Nyilttéri czikkek
garmond sora után 25 kr. fizetendő.

Szerkesztői szállás:
Belső-farkasutcza 76. szám, hová a lap szellemi részét illető közlemények czimzendők.

Az értékesb czikkek dijaztatnak.
Kéziratok nem adatnak vissza.

Kiadó-hivatal:
Stein János könyvkereskedése, hová az előfizetések és hirdetések küldendők.

ELŐFIZETÉSI FELHIVÁS A „KELET“

politikai és közgazd. napilap nyolczadik negyedévi folyamára.

A közelgő új negyedév küszöbén, a nélkül, hogy új programm-adásnak szükségét látnók, egyszerüen fölkérjük lapunk t. pártolóit hogy előfizetéseiket idején megtenni szivesked-jenek, nehogy a lap szétküldésében fenakadás történjék.

A „**Kelet**“, mint eddig, ezután is hiv képviselője lesz az erdélyi részek érdekeinek, s mig mulaszthatlan kötelességének tartja az anyahonnal való unio rendszeres keresztülvitele mellett küzdeni, viszont nem téveszti szem elől a historiai mult által teremtett specialis viszonyok tekintetbe vételét, s annyival inkább most, midőn a királyi biztosság megszüntetése folytán, még jobban előtérbe lép annak szükségessége, hogy minden felmerülő sajátlagos kérdés földeritését a nyilvánosság közegei, az erdélyrészi lapok, tekintsék elengedhetlen feladatuknak.

Ezt a feladatot jövőre is tőlünk telhetőleg betöltjük s munkatársaink tekintélyes csoportja remélenünk engedi e törekvés sikerét, ha t. előfizetőink eddig tanusitott támogatásukban ezután is részesitenek s maga az országrész intelligentiája lapunkat tekinti — mint eddig — a vidéki érdekek készséges közlönyéül.

E szellemi és anyagi támogatás reményében nyitjuk meg az előfizetést.

Szász Béla,
felelős szerkesztő.

A „KELET“ előfizetési ára:

Okt.—decz.	3 frt.
Egy hóra	1 frt.
Egyes szám ára	5 kr.

Az előfizetés pénzek, legczélszerübben postai utalványnyal, kiadó Stein János könyvkereskedésébe küldendők.

Nyolcz egyszerre beküldött előfizetés után tiszteletpéldánynyal szolgálunk.

Hirdetési dijainkat, hogy a vidéki t. iparosok is egyenlő kedvezményben részesüljenek a kolozsváriakkal, jövőre az egész erdélyi részekben felényire szállitjuk le, mit hazánk összes iparosainak becses figyelmébe ajánlunk.

A „KELET“ kiadóhivatala.

Kolozsvár, november 11.

— A tegnapi nap teljesen a nagy ünnep napja volt.

Már kora reggel, mintha nemzetiszin szárnyakat öltött volna minden ház, repesett örömében az egész város a trikolor zászlóktól s midőn az összes egyházak harangjai megzúdultak: mintha sajátságos, örömujjongó hang csapódott volna körös-körül a hegyekhez s onnan szétáradva terjedt az országrész téreire: hirdetve e nap országos örömét.

Az egyház szolgáinak ünnepélyes szónoklatait a szokottnál népesebb és diszesebb közönség hallgatá és mintha uj ihlet szállott volna e szónokokra, midőn az örvendetes izenetet, horderejét, hatását a jövőre hirdeték.

Az egyházakból a rektori beigtatás szinhelyére: a lyceum nagy termébe özönlött a közönség, oly nagy és válogatott csoportban, milyet talán az erdélyi országgyülések óta sem látott együtt Kolozsvár. Az összes intelligentia, a szellemi élet iránt érdeklődő diszes női koszoru az egyetemi tanárság és ifjuság szinig megtelté a nagy termet s éljenekkel fogadá az asztalfőn elhelyezkedő Rector, balján a Prorektorral, két keze felől a négy-négy Dekánnal és Prodekánnal s két hosszu sorban az egyetemi tanárokkal.

A beigtatási ünnepélyt — a Prorector szokásos kibucsuzása ezuttal természetesen elmaradva — az egyetemi tisztségek megválasztását helybenhagyó miniszteri leirat felolvasása nyitotta meg, mire dr. Groisz Gusztáv, az államtudományi és jogi kar ez idei dekánja, érczes hangon igtatá be a kolozsvári m. kir. tudomány-egyetem első rektorát a következő beszéddel:

Nagyságos Rector ur!

Mélyen tisztelt gyülekezet!

Ma örömnapot ülünk! kétszeresen örömnap ez, mert a kolozsvári magy. kir. tudomány-egyetem megnyitását és ez egyetem első tisztikarának beiktatását ünnepeljük; ugy vagyok meggyőződve, hogy mindkét momentum egyaránt indokoltnak tünteti fel ez ünnepélyt, fontosságánál, nagy horderejénél fogva.

A kolozsvári magy. kir. tudomány-egyetem alapitása, megnyitása által Magyarország erdélyi részeinek, hol már két izben létezett ugyan tudomány-egyetem, de az idők és viszonyok mostohasága miatt kellő „virágzásnak nemcsak nem indulhatott, sőt aránylag rövid élet, helyesebben mondva pangás után egészen megszünt, régi és hő ohajtása megy teljesedésbe. Egy második egyetem szükségességét rég érzi Magyarország, hol a lakosság nagy számára tekintettel, az eddig létezett egyetlen tudomány-egyetem elégtelennek bizonyult. Örömmel fogadja a tudomány e második nagy templomának megnyitását a tudományosság minden igaz barátja, minthogy igy hazánkban a tudomány egy második gyülpontja létesült s meg van vetve ez által az alapja azon nemes versenynek, mely a tudomány fejődésére nélkülözhetlen.

A tudomány hatalom! Korunk egyik jellemző vonása az, hogy akár a köz, akár a magánéletben egész nemzetek és országok ugy, mint egyes egyének törekvéseinek nevezetesebb eredményére csak ugy tehetnek szert, ha e czélra nagyobb szellemi erőt kifejteni képesek és hajlandók. Letüntek azon idők, melyekben a nyers erő is sikerre vezetett, s napjainkban már, akár a szellemi, akár az anyagi világot, akár a béke, akár a háboru viszonyait tekintjük, mindenütt uralkodó szabály: „mens agitat molem“ Midőn tehát egy második tudomány egyetemnek hazánkban lett alapitását és mai napon történendő megnyitását ünnepeljük, minden igaz honfi kebelben az örömérzet édés hangjainak kell viszhangozniok, mert hazánk, nemzetünk culturai haladásának és hatásosabb fejlődésének, s igy egyéni és állami boldogságunk szebb jövőjének egy ujabb és biztos zálogát nyertük e tudományos főtanintézetben.

De midőn ily nagy horderejü tény fekszik előttünk, a hála legmagasztosabb érzete nyomul előtérbe mindazon tényezők irányában, melyek e nagy és dicső eszme létesitésében közremüködtek. Ő Felségét, dicsően uralkodó koronás királyunkat, a magyar törvényhozást és a m. kir. felelősministeriumot illeti hálánk teljessége; mert a m. kir. felelős ministerium kezdeményezése folytán a magyar törvényhozás megalkotván a kolozsvári magy. kir. tudomány-egyetem felállitásáról és ideiglenes szervezetéről szoló törvényczikket, ő csász. és apost. kir. Felsége legnagyobb szentesitése által készségesen járult e magasztos mü befejezéséhez, s midőn — azt hiszem — mindnyájunk azon óhajának adok kifejezést: vajha szeretett hazánk és nemzetünk szellemi fejlődésének előmozditására, dicső feladatának tökéletesen megfelelve, müködnék ez uj egyetem, vajha örökké és mindenkor a valódi tudományosság zászloját lobogtatná és soha meg ne szünnék tudomány-egyetem, a szó legszebb értelmében lenni, meg vagyok győződve, minden igaz hazafi óhajával találkozom; hálaérzetünknek pedig legméltóbb nyilvánitását abban találom, ha minden igyekezetünket, tehetségeink és törekvéseink összegét, ez uj egyetem, ez uj alma mater felvirágoztatására forditjuk!

És most az egyetemi élet egyik legszebb tisztét teljesitem, midőn a jog- és államtudományi kar tanárainak, igen tisztelt tanártársaimnak, bizalmából e kar ez évi dékánjává megválasztatván, tudomány-egyetemünk nevében ma Nagyságodat, a kolozsvári m. kir. tudomány-egyetem $187^{2}/_{3}$-i tanévre választott, nagyságos rectorának hirdetem, bemutatom és ezen diszes egyetemi hivatalba ünnepélyesen beiktatom.

Az egyetemi életben az uj tisztikarnak beiktatása, mindig örömnapnak tekintetik, mert mindannyiszor ujolag érvényesül az egyetemek ősi alapintézményének egyike, az önkormányzati jog gyakorlata; mennyivel inkább van nekünk alkalmunk és okunk ez örömre jelenleg, midőn a kolozsvári m. k. tudomány egyetem első Rectorának és az első tisztikarnak beiktatását kell teljesitenünk.

Nincs itt szükség arra, hogy részletesen körvonalozzam azon hivatalnak fontosságát, azon hatáskörnek magasztosságát és azon müködésnek nagy horderejét, melyek küszöbét nagyságod ma átlépi: elég ha kiemelem azt, hogy az önkormányzat nagy elve lévén gyökere, éltető eleme az egyetemek ősi szerkezetének, s az képezvén alapját uj egyetemünknek is, az egyetem szabadon választott fejében, nagyságos Rectorában önkormányzati jogának főképviselőjét tiszteli, annak tekintette mindig az egyház, annak tekinti ma már a polgári társaság, s ha még röviden utalok azon fényre, melylyel a rectori méltóság mindig körülvétetett, s mely által mintegy a tudomány iránti elismerésnek adatott kifejezés; ha megemlitem azon kitüntető állást, melyben az egyetemek rectorai mindenkor részesittettek; ha kiemelem azon körülményt, hogy az egyetem rectorai a magnificenciának czimét nyerték még oly korban, midőn ez a főuri méltóság jelvénye volt; s végül ha arra utalok, hogy koronás királyok és uralkodó fejedelmek is élnek egyetemeik magnificentissimus rectorainak czimével, eléggé kitüntettem ez állásnak diszes voltát, ez állásnak fontosságát.

Azonban e nagy fény, e diszes méltóság kötelességeket, terheket is ró annak birtokosára; s ha nagyok és terhesek ezek minden körülmény között, kétségtelenül fokozott mérvben nagyok és terhesek

---

A

„KELET“ TÁRCZÁJA.

Gyászlapok

a forradalom idejéből.

A zarándvármegyei oláh-lázadásnak 1848. évi márczius 15-től 1849. junius végeig terjedő rövid történeti vázlata.

Irta: **ifj. Baternay Imre** örök gyászemlékül vele szenvedett jó barátai számára.

1850.

VIII.

Kérlelhetlen vérboszu.

(Vége.)

Hatvani csakugyan nem sokára e történet után, körebeliek állitása szerint, önérdekétől ösztönöztetve, nagyobb erővel és négy ágyuval visszatért Abrudbányára, de szenvedélyének szerencsétlen serge rettentően megadta árát. Mert mig egy két napig a leromlott és leégett városban békességben volt, az oláhok a hegyek között kijövő meredek utakat elsánczolták nagy fákat levágva, elejébe halomra döntötték és miután észrevétlenül a magyarok ellen ezen előkészületeket megtették, 30,000 et felül haladó oláhsággal megtámadták.

Látván Hatvani, hogy ily roppant erőnek teljességgel meg nem felelhet, csakhamar öszveszedvén sergét, vissza felé indult. De terve, minden igyekezete és sebes visszavonulása mellet is, fájdalom, meghiusult, mert minél inkább igyekezett a völgyek közül kijutni, annál jobban üzetett az ellenféltől, és midőn már az elárkolt és eltorlaszolt helyre ért, oly nagy ellentállásra talált, hogy agyuit, társzekereit, pénztárát oda hagyva, maga mintegy 80 lovassal erdőn s hegyeken nagy bajjal menekült; a vezér nélkül ott maradt magyar katonaság pedig képtelen vandalismussal lehohérolva Hatvani eljárásának áldozatja lön. Kivéve a székelyeket, kik jelenlétőket nem veszitve el, szokott vitézségökkel, sürü tüzelés közt törtek át a temérdek oláhságon, és igy csak ezen század mentheté meg magát. Meghallván e borzasztó történetet a Brádon őrzés végett maradt kevés fegyveres magyarság, gondatlan vezérőkre átkot szorva, rögtön a legnagyobb sietséggel, Magyarhonnak vette utját. Hatvaninak Abrudbányára másodszori bemenetele, a Zarándmegyei lakók által népesitett helységekben nagy kárt okozott, mivel a románok ez által vérszemre kapván, legelébb megrohanták Kristsort, azután Brádot, a magyarok házait fölgyujtják, falait lerombolták. ugy szintén egész Körösbányát és N.-Halmágyot ujra feldulták. Igy Hatvani rosz irtézkedése folytán e megye oly végpusztulásra jutott, melyet a magyarok századok mulva is érezni és siratni fognak

* * *

X.

A boszu további szüleményei.

Láttam veszendő dult országokat,
Hol kész halál volt a polgár erény.
Hol éj közelge . . . , már pirult az alkony
Hohérok honfivéres fegyverén.

Petőfi Sándor.

Hatvani táborának elpusztulása után, az oláhok megzabolására juniusban beküldetett Forró örnagy, katonai erővel meglehetősen ellátva. Ezen derék vezér— mint a kinek inkább szivén feküdt az ügy — megérkezvén, a sorstól a végpusztulásig üldözött Brád irányában, hol künn az ég alatt tábort ütött, bővebb tájékozás végett mint egy negyed magával elindult, s midőn a helység körül fekvő kertek fekvését vizsgálta, rejtekhelyről orozva reá irányzott lövés által megsebesittetett s igy hirtelen visszatért táborához. Mielőtt oda vissza érkezne, a kiküldött kémek azt a hirt terjesztették, hogy a helység magyar lakházait az oláhok kivétel nélkül leégették, mely esemény a magyar tábort annyira fölingerelte, hogy parancsot nem várva, bőszülten az egész helységet lángba boritották, s az onnan ki menekülni akaró ellent, részint kegyelem nélkül lekonczolták, részint elfogták, és igy minthogy a megyében csaknem minden magyar laka az oláhok által pusztittatott el bosszuállás okáért e megyében több mint 75 helység pusztittatott el.

Mely zavargások az oroszoknak ez év junius havában nagy erőveli előnyomulása által lecsillapittattak ugyan, de mind e mellett a kivánatos rend, vagyon életbiztonság koránt nincs még jelenben (1850) is helyreállitva, s a kimenekült magyarság mai napig is szanaszét hóhérolni kénytelen, már csak azért is, mivel e vidéken a legszükségesebb élelmi szerek és lakhelyek is hiányzanak.

Itten le teszem gyenge tollamat és a történtek mélyebb okainak felfedezését, egy későbbi arra hivatott történetiróra bizom.

A cs. kir. táborkar munkája az 1859. háboru történetéről.

Az osztrák táborkar nagy történeti munkája az 1859-ki osztrák-olasz-franczia háboru eredetéről és folyamáról tegnapelőtt került nyilvánosságra. Politikai tartalmu bevezetéséről, mely maga igen terjedelmes, a következő érdekes adatokat közöljük.

Már az 1858. év második felében sok jelenség tanusitotta, hogy Francziaország rosz szemmel nézi Austria olaszországi állását. Az ellenszenv 1859. január 1-én világosan nyilatkozott, midőn az uj évi üdvözlet alkalmából Napoleon császár Hubner báróhoz az osztrák nagykövethez következőleg szólott; : „Sajnálom, hogy viszonyaink az ön kormányához nem többé oly jók, minők voltak; de kérem mondja meg a császrnak, hogy személyes érzelmeim irányában mit sem változtak.“ E nehány szót egész Európában fenyegetésnek, sőt nyilt hadüzenetnek tekintették, s az európai béke komoly veszélyeztetése iránt mindenki aggályokat táplált. A franczia kormány a „Tengeri-alpes“ megyében figyelő-hadtesteket állitott, az osztrák kormány pedig gyorsan Olaszországba küldé a III. hadtestet.

Egyszerre hire terjedt, hogy Napoleon herceg megkérte Klotild herczegnő, Victor Emánuel király leánya kezét. A herczeg Niel tábornok kiséretében, mi szintén harczias jel volt, Turinba is utazott, Victor Emánuel pedig jan. 10-ki trónbeszédében a bécsi és párisi-turini cabinetek közt levő feszültséget nyiltan kimondotta. Erre megkezdődtek a hadikészületek, Victor Emánuel és Napoleon császár közt létrejött a véd- és daczszövetség, melynek értelmében a győzelem esetén Szardinia kapta volna Ausztria olasz birtokait, Fransziaország pedig Savoyát. A hadikészületek folyamában Francziaország congressus összeülését inditványozta, a bécsi kormány ezt egyszerüen visszautasitotta, mert nem türhette, hogy az idegen hatalmak congressusa döntsön az ő birtokai felett.

Ekkor Cavour gróf körsürgönyben Európa figyelmét azon „természetellenes“ állapotokra irányozta, mely Olaszországban Austria befolyása folytán uralkodik.

(Folyt. köv.)

Iskola Alapítvány - Kolozsvári Központi Egyetemi Könyvtár © Fundația pt. Școală - BCU Cluj

azok az uj egyetem rectorának helyzetében; mert a kolozsvári m. kir. tudomány-egyetem a mai napon az egyetemek sorában helyet foglal ugyan, de ha nem akarunk elfogultak lenni, ha őszintén kivánunk szólani, el kell ismernünk, hogy az épületnek még csak alapja van meg; a munkások együtt vannak de most kell erélylyel párosult tapintattal, önfeláldozó buzgalommal, az alapra fektetendő épület megalkotásán, s annak minden irányban czélszerü, a tudomány mai álláspontjának teljesen megfelelő berendezésén munkálkodnunk; s midőn még hozzájárul mind ehez azon körülmény is, hogy egyetemünk csak ideiglenes szervezettel bir, s az egyetemi reform éppen most van tárgyalás alatt s remélhetőleg még e tanév folyamában megoldva lesz, nem szenved kétséget, hogy az egyetem élén álló Rectornak feladata és hivatása a jelen viszonyok között kiválóan fontos különösen terhes.

Választóink egyhangu szavazata folytán a most beálló tanévre Nagyságod választatott rektorunknak; a bizalom ily egyhangu nyilvánulása következtében Nagyságod nyitja meg a kolozsvári magy. kir. tudomány-egyetem Rectorainak — lelkünkből óhajtjuk — hosszu, és—reméljük—diszes sorát. Nagyságod erkölcsi és szellemi jeles tehetségei, feddhetlen férfias jelleme, sokoldalu tudományos miveltsége, a tudomány iránt mindig tanusitott szeretete, eddigi tudományos müködése, szóval szivének és értelmének kitünő tulajdonai kezességül szolgálnak nekünk, hogy Nagyságod képes is, akar is eleget tenni mindazon kötelességeknek, melyek diszes hivatalával egybekapcsolva vannak; hisszük nem csak, de meg vagyunk győződve is, hogy Nagyságod minden tehetségét érvényesiteni fogja uj egyetemünk felvirágoztatására.

Üdvözlöm tehát Nagyságodat, mint egyetemünk első Rektorát, s gondoskodásába ajánlom intézetünket s annak minden tagját; - lobogtassa mindig és minden munkálkodásában, minden körülmény között a tudományos haladásnak zászlaját s legyen meggyőződve, hogy mi, az egyetemi tanács tagjai és az összes tanári kar szigoru kötelességünknek tartandjuk, hogy Nagyságodat egyetemünk haladására és emelkedésére czélzó minden szándékában, tehetségünkhez képest gyámolitsuk, tanácsunkkal támogassuk.

Az Ég áldása kövesse Nagyságod minden müködését, legyen az egyetemünkre oly üdvhozó, hogy igazgatásának e szaka mintaképül szolgálhasson hivatali utódjainak!

A kolozsvári magyar kir. tudomány-egyetem Nagyságos Rectora, Berde Áron éljen!

* * *

Harsány éljenek feleltek az első rectort üdvözlő e felhivásra, mig mély csend nem váltá fel a zajt s Berde Áron a rectori széket a következő beszéddel foglalá el:

Midőn a kolozsvári magy. kir tudomány-egyetemnél a rectori tisztségre mint első rector lépek, parányiságom érzetében s a szembeálló feladat nagyságának tudásában megdöbbenve lépek e tisztes közönség elé igéretet tenni inkább csak a jó akaratról, melylyel e nagy fontosságu tudományos intézetet tisztelt társaim segélyével ez év folytában rectori tisztemben szolgálni erős szándékom. Én, ki csak a jövőre vagyok utalva, gyenge erőm támogatására nem merithetek tanuságot, nem felvillanyozó hatást a multtal, mely adta ugyan Kolozsvárnak elő ször 1582-ben a Báthori-féle, másodszor 1774-ben a Maria-Theresia-féle egyetemet, de csak azért, hogy feltünjenek s néhány évi vajudás után elenyésszenek. Kétségbe kellene esnem a harmadik kolozsvári tudomány-egyetem küszöbénél, ha előre hinném, hogy a történeti tények oly következetesen ismétlik utjokat, mint a bolygók napjaik körül és hogy ezt is elődei sorsa fenyegeti. Bevallom, hogy a történet e jelzett jelenségei nem nyugtalanitják lelkemet; mert bár arról meg vagyok győződve, hogy az emberiség sorsa örök és változatlan törvények nyilvánulása, hogy ugyancsak az okok mindig hasonló következményeket szülnek; de éppen ezért erős okom van feltenni, hogy e harmadik kolozsvári egyetem elődei sorsát kikerüli. A korábbi kolozsvári egyetemeket nem szülte a népnek vagy az államnak kielégittetést követelő közszükséglete. az azokat alapitó fejedelmek czéljai, melyeket az alapitott egyetemhez kötöttek, ugy lettek felismerve az országrész többsége által, mintha azok a lelkiismeret szabadságának veszélyeztetésére lettek volna hivatva s ezért azok közápolás helyett sokak részéről hideg, háttérbe szoritó, mondhatnám mostoha ellátásban részesültek. Most a kir. egyetem az ország közóhaja méhében foganatott, születését közöröm üdvözli, ez a közakarat intézménye, kezdeményezte az ország és fejedelem intentióit érvényre juttatni hivott oly haza- és államférfi, kiről nem lehet tudni, ha vajjon kebelében a haza vagy a közmüveltség iránti szeretet volt-e lángolóbb, de azt igen, hogy a közmüveltséget a haza keblére akarta tűzni és hogy az ennek szentelt folytonos nagy munka törte meg életerejét s végre létesitette az ország és fejedelem közakarata a közmüveltség nagy érdekei iránti tekintetből, nemzeti fennmaradásunk és felvirulásunk lehető biztositékául és hogy mint nemzet a culturnemzetek sorába juthassunk s ott méltó helyet foglalhassunk; és mert egyetemünk előtt ily nagy érdekek ápolása áll, mely érdekeket magáénak kell hogy valljon minden jóravaló gyermeke e hazának és mert ily széles ennél fogva erős alapra van állitva, ebben számára hosszu, tartós életjelt vélek felismerni.

Ha azt kérdem, mi okozta, hogy a kolozsvári egyetem eszméje három század óta honol nemzetünk öntudatában és akar testté válni? erre helytelen lenne okul a szomszéd nemzetek utánzását felhozni. Nemzetünk a müveltség becsét mindig érezte s azért tudott lelkesülni és áldozatokat hozni; ezt Szt.-István óta oly sokan tanusitották; ennek oly sok élő emlekei vannak a magyar haza különböző vidékein, a müveltség érdekeit szolgáló számos oskolákban. A magyar nemzet mintegy ösztönszerüleg ragadtatott mindig az emberiséget átható azon általános vonzalom által, mely az állat-embert a valódi ember ideálja felé ragadja. A kolozsvári egyetem is, a mint én vélem, annak jelzője, hogy országunk a tudomány nagy jelentőségének öntudatával bir, hogy ismeri miszerint a nemzetek sulyát nem egyedül a nép száma eredményezi, hanem azt a müveltség is, mint további tényező nagyon is közrehat, és hogy müi napság csak oly nemzetek igérhetnek maguknak jövőt, melyek a müveltség hatalmával fel vannak ruházva.

Uraim! Én nem akarok a materialisták, a spiritualisták közé tolakodni, de az tisztának látszik előttem, hogy az emberben a testi erő véges s annak hatalmas birása aránylag csak szük korlátok közt eszközölhető, ellenben a szellemi erő csaknem határtalanul fokozható okszerü kifejtés által. S mert az ember hatalma csak e két erő együttmüködésében áll, tisztán ki vav mutatva az ut, melyen az az ember vagy emberek, valamely combinatiója egy nemzet például, hatalmasbithatja erejét. Szaporithatja magát egyénekben s ezek által physikai erőkben, de a tömegszaporodás utjáni erőgyarapodás, szellemi erőszaporodás nélkül nemcsak kényelmetlen, mert ez által az önfentartás terhei is szaporodnak, hanem egyszersmind oly erőgyarapitási mód is mely nem függ teljesen az embertől; vagy pedig növeli szellemi hatalmát az öntökéletesbités által a nélkül, hogy az önfentartás terhei ez által nagy mértékben szaporodnának. Mint látható az erőnek ily módoni gyarapitása nemzetgazdászati előnyökkel jár, de előnynyel jár azért is: mert az előhaladó szellem, erő segitségére megyen a h átramaradó testi erőnek is meghóditott természeti erőkkel fegyverzi azt fel, hogy a testileg oly gyenge ember óriások erejével rendelkezóék szelleme hatalmánal fogva. Innen van uraim! hogy az az ember, a ki meztelen lett a kietlen földre helyezve, ma selyemmel és bársonynyal birja magát felöltöztetni s a kezdetben kietlen földet kalászos mezőkkel, számtálan falvakkal és diszes városokkal népesitette be a természeti világra, melyet ő tart fen és kormányoz; az ember tehát, ki a hagyomány szerint a paradicsomban barbár állapotban meztelen és alma után sovárogva élt, egy nagy és szép világnak lett a teremtője, megtartója és igazgatója. Erre csak szellemi hatalmánál fogva lett képes, melyet évezredeken át ápolt és mivelt az emberiség, ez a valódi ember, mely magában foglalja az idő és tér által elválasztott egyes embereket. De a szellem hatalma a tudományban áll.

Sőt uraim a tudomány hatalma magát az embert és állapotát is átváltoztatja. Ha nem is szállunk le azon hypothesisig, hogy az ősember majom eredetü volt és lassanként tökélesbült emberré, de annyi bizonyosnak látszik, hogy az ősember éppen annyira különbözött a mai czivilizált embertől, menynyiben különbözik ma az oczeáni szigetek vadembere a mivelt európaitól. Azon emberi tulajdonságok, melyeket ő az állatokkal közösen bir, a miveletlen embert tulnyomólag irányozzák, mig a valódi emberben a bé-, elő- és hátralátás, a multnak a jelennel s mindeniknek a jövővel való egybekapcsolása, emelkedettebb szellemi látkör, nemesebb életirány, vergődnek felszinre; az emberi jogok és kötelességek tudata, s ennek következtében a szabadság és felelősség érzete uralkodnak rajta szóval az ösztön embere a miveltség hatása alatt átváltozik az ész emberévé. És ez nagy változást viszen át az ember állapotába! Én lehetlennek tartom, hogy miveletlen emberek szabadok és megforditva huzamosan szolgák lehessenek, sőt azt tartom, hogy egyedül a miveltség hatalma képes széttörni az emberek közt a társadalmi, sőt az élvezeti egyenlőtlenség korlátait is. Én azt tartom, hogy a tudomány készíti az emberek és nemzetek számára a jövendő épületének mintatervét s szerzi meg a hatalmat annak felépitéséhez. A tudományos kutatások által felderitett igazságok hadikémek, előőrök az élet harczában, az embert a leküzdendő akadályok felől felvilágositják s azok legyőzésére vezetik. A tudomány az istenek társa mint tán Cicero mondja, mely ront a hol kell, és alkot a hol szükséges.

Az egyetem, uraim nem egyéb, mint nagy hatalom, a tudomány műhelye, és én jó lélekkel mondom, nem önzésből, hanem hazám iránti tiszta szeretetből áldom a gondviselést s hazafiui hálával hódolok a létesitő tényezőknek, hogy a kolozsvári m. kir. tudomány-egyetem létrejött, azt ezennel megnyitani s nagy munkájának megkezdésére bevezetni szerencsés vagyok. Ha magunkat áltatni nem akarjuk el kell ismernünk, hogy a kolozsvári egyetem elodázhatlan nemzeti szükség volt. Azt mindenki beláthatja, hogy országunk nagyságához, országunk szellemi, mondhatnám tudomány-szükségletéhez képest egy egyetem elégtelen és hogy szétszorva oly számosan levő ugynevezett főtanodáink a tudomány mai fejlettségében kellőleg ápolni régóta nem birták. Mi mutatja ezt oly világosan? nézetem szerint az, hogy kevés mivelt országban oly nagy a tudományokban tanult emberek száma, mint hazánkban. És ennek igen számos ferde következtményei vannak.

A természet tőavényeinek alapos tanulmányozása a vllágegyetem bámulatos öszhángját tárja fel az ember előtt a növényi, vagy állati test szervezete örök törvények uralmát hirdeti; a légkör és viz, a talaj és rajta honoló organicus világ örökös öszhangzó közremüködéssel hirdetik a teremtői bölcsesség végtelenségét, ugy hogy a nagy Newton az átalános nehézlés törvényének felfedezése után kényszerülve érezte magát mindig kalapot emelni valahányszor isten nevét hallotta emlittetni. Ha a társadalom bámulatos szervezetét átértjük, melyben az egymással küzdő érdekek csodás öszhangzással füződnek egymásba, a munkásság millió irányai és eredményei öröktörvények által szövődnek egymáshoz, hol a társadalom minden alkatelemei daczára az egymás ellen törő törekvéseknek, egy öszhangzatos egészbe olvadnak örökhatásu törvényeknél fogva: át kell látnunk, hogy itt is egy végetlen bölcsesség alkotásával van dolgunk s felkiáltanunk Bastiat-val „digitus dei hic est". S ha mindezek mellett is nálunk a scepticismus képes elfődni a szellemek ide irányuló látását s ha ennek folytán az anyagiasság elve tulbecsülésre vergődik a főkben és szivekben s ennek folytán ismét az önzés háttérbe szoritja a magasabb érdekeket; ha a közerkölcsiség ingadozóalapjává kezd válni a társadalmi életnek, be kell látnunk, hogy a tudomány, melyet iskoláink nyujtanak nem ad kellő láterőt ifjuságunk szellemének, hogy tanultjaink nagy részének látása a dolgok felszinén megtörik, s onnan visszaverődik. A szellemi rövidlátók száma nálunk nagy.

Azon tény, hogy természeti tulajdonokkal fogékony észszel, tanulékony elmével biró nemzetünk nagyobbára idegen nemzetek kutatásainak eredményein táplálkozik, idegen tanokat assimilál, a nélkül hogy maga kutatná fel s hozná napfényre az örök igazságokat, a nélkül, hogy practikai jelentőségü felfedezések és találmányokkal gazdagitaná az emberiséget, igen ezen tény is azt tolmácsolja, hogy tanitásunk a kor magasabb igényeinek nem képes megfelelni S ha a szomoru kép hivebb kifejezése tekintetéből még megemlitjük, hogy szellemi munkásságunk mezeje—irodalmunk, iszonyuan kopár, hogy az a nemes izlést, a bölcsészi mély belátást, az alaposan kutató ész hatalmát, uj alapitások és alkotások kincseit oly érezhetőleg nélkülözi; ha meggondoljuk, hogy a tudomány ujabb vivmányait, az előhaladás uj találmányait ilyenek vezetik be gyakorlati életünkbe, be kell látnunk, hogy a szellemi életünket tápláló közegek nem nyujtják a kellő tápszert.

Azonban habár nem is látom nemzetünk szellemi életét virító sziuben, habár fáj lelkemnek az a szomoru tapasztalat, hogy ifjuságunk nagyobb része 12 évi tanulás alatt még a tudomány iránti szeretetet se birja magába felébreszteni, még sem esem kétségbe szellemi életünk jövője iránt. Nemzetünk érti, hogy közmiveltség, szellemi és erkölcsi suly nélkül ma már Európában állami életet élni és biztositani nem lehet; átlátja, hogy a szellemi erőszerzés egyedüli garantiája jövőnknek; átlátja, hogy a szellem uralkodik az anyag felett még akkor is, ha az emberi alakokban jelenik meg, és ezen belátás rendkivül becses, mert az kezdete a javulásnak s ez által biztositéka egy szebb jövőnek. Öt év óta szebb jövőnk számos alapfala lett lerakva, de erős meggyőződésem szerint, azok közt a legjelentékenyebbek a közmiveltség ápolására hivatott különbféle tanintézetek. Ezek közt a kolozsvári kir. tudomány-egyetemet kiváló fontosságunak tartom.

Jól tudom én, hogy egy nemzet cultur életét átalakitani roppant feladat, hosszu időt és sok munkásságot igénylő vállalat, tudom, hogy egy uj egyetem ily nagy feladatra legfennebb hallgatag erős elhatározás utján, mintegy suttomban vállalkozhatik, de ezt nyiltan hiu pöffeszkedés nélkül be nem vallhatja; s ha mégis fontosságot tulajdonitok a kolozsvári egyetemnek, ez onnan van, mert most már Magyarországnak nem egy, hanem két egyeteme van, És ez nem a kimért, hanem a bekövetkezni kellő eredményért fonfos. Uraim! a vélemények egysége nyugalmat szül, s a nyugalom halál. A vélemények különbözősége küzdelmet s ez által életet okoz. A tudomány, az eszmék országában bizonyos anarchiára van szükség, hogy az igazságok kifejlődjenek s a miveltség országa szépüljön. A két egyetem közti verseny kimaradhatlan. Az uj pályatársnak sok előnynyel biró féllel kell versenyeznie, s ezért kell, hogy egész erejét megfeszitse a nemes versény megfutására. De hogy a tudomány s ez által a közjó érdekiben támadó e verseny lehető legyen; kell hogy a két egyetem minden tekintetben paritásban álljon, kell, hogy az uj ne legyen előkészitő oskolája a réginek; kell, hogy az itt feltünő tanerők ne vonzódjanak amoda.

Uraim én azért is fontosságot tulajdonitok a kolozsvári egyetemnek, mert Kolozsvár 25,000 népessége mellett már is az egyetemen kivül három állami, három felekezeti, egy városi tauintézetet s ezek mellett számos felekezeti és városi iskola szinhelye, benne tehát azok száma, a kik a cultura érdekeit ápolják a többi népességhez képest nagy. Az egy helyeni társulás mozgást, egymássali érintkezést s ez éltető, melyet kell hogy szüljön. Ennek következménye az lesz, hogy a tudomány iránti melegülés áthatja előbb a közel állók, a tanulók kebele is s innen lassanként hullámgyürüként szétterjed az országba; a tudomány szeretete és ápolása végre meghonosul hazánkban s felvirágoztatja a közmüveltséget.

Ha e sokak előtt optimisticus elragadtatásnak tetszhető következményeket várom ezen uj egyetemtől, arra megvallom nem szervezete kifogástalansága jogosit. Bevallom, hogy ez az egyetem nem az én idealom szerinti egyetem. Már több mint négy éve, midőn t. i. a kolozsvári egyetem eszméje megpendült s erre nézve egy szerény tervezetet terjesztettünk fel, az volt a nézetem, hogy ma az egyetemeknek kettős hivatása van: a tudomány fejlesztése és terjesztése tunományos emberek képzése által, és a tudomány vivmányai a társadalomba való bevezetése. Nevelni a tudomány országát és szépiteni a gyakorlati életet. Egyetemünk szervezete szerint ez utolsó csak részben történik, a mennyiben gyakorló jogaszokat orvosokat és tanitókat nevel az államnak; de, a mi nagyfontosságu, a temészeti törvények mechanikai vagy technikai alkalmazását közvetiteni nem feladata; nincs politechnikai hivatás. Én ez elvi és praetikai hibának tartom szervezetében, habár tudom, hogy ez eszmét közelebbről az egyetemi enquete is elvetette. Itt nincs helye egyik vagy másik vélemény jogosultságát vitatni most üdvözlöm azt, a mi van, mert tudom, hogy ha vannak hiányai, azok a mellett, hogy pótolhaták idővel, az áldásos siker bizonyos mértékét nem lehetlenitik.

És uraim tisztelt tanártársaim! most engedjék meg, hogy kérésemmel önökhöz fordulhassak. Önök szives bizalmának köszönöm, hogy a kolozsvári egyetem rectorának tisztes sorát én kezdem meg. E bizalom egész életemben nagy becsü marad előttem: habár érzem, hogy e bizalom reám nézve csak ugy megtisztelő, ha az előmbe szabott nagy feladatnak haszonnal tudok megfelelni. De hogy ez bekövetkezzék, nemcsak önök bizalmára, hanem önök közreható egész erejére van szükségem. Uraim! egy uj egyetem megalapitása áll előttünk. Önök tudják, hogy az egyetemet nem a néma falak, hanem a tanárok szellemi ereje alapitja meg jó hirnévben, áldásos müködésben. Egyetemünk sorsát kezünkbe tette le nemzetünk. Legszentebb érdekeinek vagyunk ápoló hagyományosai. Legyünk hü sáfárai a kezünkre bizott drága kincsnek. Önök a sors kegyeltjei a menynyiben sok mások felett birják az égi szikrát a tudomány hatalmát. Osszák meg e varázshatalmat másokkal készségesen, mert e megosztás által önök sem vesztenek s a mit a tudomány kincseiből akár millióknak odaadnak, a mellett, hogy azt azok mindenike egészben megkapja, önök is megtartják. Egyetemünk a tanszabadság elvén szerveztetvén, önök legjobb belátásuk és meggyőződésük szerint kezelhetik tantárgyaikat az igazságok kutatásában és terjesztésében egész szabadságuk van; de mint minden szabadság, ugy a tanitás-szabadsága is nagy felelősséggel van kapcsolatban, felelősök a tudománynak, a közerkölcsiségnek, a természet és önmaguk lelkiismeretének. Világositsanak kérem szabadon, teljes fénynyel, a nélkül, hogy égessenek.

Uraim! a tanitással ugy vagyunk mint a nap meleg sugaraival. A napsugarak csak akkor melegitenek, ha szilárd testekbe ütköznek, egy jó gyujtó lencsén átvetett sugarak megolvasztják még az aranyat is, de nem képesek csak egy kalánnyi vizet is megmelegiteni. A tanárnak minden tudománya és lelkiismeretes munkája eredménytelen, ha fogékony keblekre nem talál a tanulóknál. Tanárok és hallgatók párosult buzgalma biztositja a jó sikert. Uraim, uj egyetemünk uj polgárai! Önök a tanszabadságnak szintén részesei. Önöktől függ nemcsak egyletünk négy kara közt választani, hanem ugyanazon karban a hallgatandó tantárgyak sorrendét is önmaguknak megállapitani, sőt a tanulásban is a kényszer nem fogja önöket szoritani. Akkora tanszabadságuk van önöknek ezen egyetem kebelében, mekkorával ez országrészben eddig soha egy tanuló se birt. Becsüljék meg arra kérem e szabadságot, megbecsülik pedig az által, ha mint szabad egyetemi polgárok lelkiismeretök szerint szolgálják a tudomány érdekeit, s annyi szellemi erőt gyüjtenek az egyetemben a haza és közmiveltség szolgálatára, mennyit önök tanuló elődei nem gyüjthettek. Uraim! a ki nem szabad, az tetteért nem felelős, önök érettek és tanszabadok, önök tehát mind önmaguknak, mind pedig a szeretett hazának teljes mértékben felelősök. A teljes felelősség érzete hassa át önök egész lényét, hogy a tanszabadság üdvössége önök által áldásnak bizonyuljon be a hazai tudományosságra és közerkölcsiségre nézve.

Az egyetemi munkásság holnap az előadások megkezdésénél megindul. Áldás, az ég végtelen áldása legyen e munkásságon! Legyen e munkásság örök és mindig diszére a tudomány világának. Legyen az örök erőforrása e szeretett hazának. Rectorainak a sora, melyet én most megnyitok, ne záródjék be soha, soha!

Még csak egy pár szót uraim! Egyetemünket hazánk alkotmányossága teremtette, legyünk ezért hálásak iránta. Nemes erkölcs és józan müveltség terjesztése által adjunk neki örökre megdönthetlen erőt. Alkotmányunk szerint souverain hatalmakat a király és a nemzet — képviselői által — gyakorolja, tehát egyetemünket a két tényező öszhangzó akaratának köszönhetjük, ezért hálatelve kivánom: éljen a király! éljen a nemzet törvényhozója! E két ha-

Iskola Alapítvány - Kolozsvári Központi Egyetemi Könyvtár © Fundația pt. Școală - BCU Cluj

talom intentióinak életet a ministerium kölcsönöz, egyetemünk is közvetlen ennek a müve, hálátlan lennék, ha szivből nem óhajtanám: éljen a magyar felelős miniszterium.

* * *

A beszéd nagy és nem alaptalanul mély benyomást tőn a hallgatóságra, mely alig akart az éljenekben alábbhagyni, mignem a Pauler miniszter és Hatala Péter egyetemi rector üdvözlő táviratai olvastattak föl.

A tanári kar erre a Rektort hivatali helyiségébe kisérte s ott üdvözölte még egyszer önválasztotta főnökét.

A vigarda nagy terme látta ismét együtt az ünneplőket. A terem egész hosszában elterülő három asztal alig volt elég a kitünőleg sikerült diszebéden résztvevők számára. Ott láttuk a városon levő minden egyházi, polgári és katonai testület főnökeit s az egyetemi tanárokat, mint a város vendégeit s majdnem kivétel nélkül a kolozsvári értelmiséget, sokat derék iparos polgártársaink közül s több a közel vidékekről ez alkalomra bejött vendéget, a karzatokon pedig a legszebb női koszorut.

Az ügyesen rendezett, szabatosan folyó lakoma s a kitünő borok csakhamar vidor kedvre hangolák a társaságot s az első pezsgős palaczk üdvlövése megnyitá a részben igen sikerült pohárköszöntők hosszu sorát.

Csak névről is alig tudjuk mindnyáját fölsorolni. Az első, természetesen a polgármesteré volt a felséges királyi párra és gyermekeire. Ezután következtek: Simon Eleké a miniszteriumra, gr. Eszterházi Kálmáné — Kolozsmegye nevében — az egyetemre; közben érkezett és olvastatott fel a kolozsvári két képviselő, gr. Péchy Manó és Hajós János, üdvözlő távirata; folytatta a sort Szász Domokos, felköszöntve az uj egyetem jövőjét; dr. Szilassy Gergely, egy. tanár, a magyar és román testvériséget; Szász Gerő b. Eötvös József emlékét; Simén Domokos Trefort Ágost minisztert; ft. Lönhard Ferencz, Pauler Tivadar ministert; Filep Samuel, főispán, a közös sorhadi és honvéd-tiszti kart; Dobál Antal Szabó Károlyt, Minorich Károly a Rectort, Szász Béla, gr. Mikó Imrét, Concha Győző, egyet. tanár, Kolozsvár városát, Hegedűs István a tudomány szabadságát, dr. Groisz Gusztáv az egyetemi ifjuságot, Derzsi János gr. Péchy Manót, Jakab Elek a szász nemzetet, Bogdán István a jelenlevő nőket, Váradi Károly az egyetemi tanárokat sat. Többen emeltek poharat, s közülök Bányai L. Károly id. Groisz Gusztávért.

Majdnem este volt, mire a lakoma, zajos jó kedvben véget ért. Majd következett a fényes kivilágitás; sok igen csinosan világitott ház tömegesen vonczolta magához az utczákon hullámzó sokaságot, köztük a főtanodák, a Bánfy-ház, a Stein-féle egyetemi nyomda jelentős transparentjével — Gutenberg képével, sat.

A szép ünnepélyességek méltó zárkövét a szinházi diszelőadás képezé, teljesen zsufolt ház előtt. „Árpád ébredése“ — alkalmilag átalakitva — Kovács Gyula és Boér Emma szép játékában — s a kitünőleg sikerült alkalmi képlet — „A tudományok oltára“ — szünni nem akaró tapsvihart keltének. Br. Eötvös nemes alapeszmével biró vigjátéka, Éljen az egyenlőség! szintén jól volt az alkalomhoz választva s a társaság legkitünöbb tagjai teljes kedvvel adták elő.

Im a zavartalan, nemes örömökben lefolyt nagy nap története.

Legyen a tudományok ez uj hajlékának jövője áldásban oly gazdag, mint életének első napja ünnepélyes örömökben — mind az időknek végéig.

A nemzetközi börtöncongressus.

(Holtzendorff után.)

(M. A.) Valóban figyelemreméltó azon jelenség, hogy a legmagasabb politicai fejlettségü népszabadsággal biró államokból indultak ki a szabadságuktól megfosztott gonosztevők sorsának javitására irányult leghatályosb kisérletek. Nemcsak parlamenti gyakorlatunk, nemcsak az alkotmányrendszer elméletei, hanem a börtönrendszerek is angol-amerikai eredetüek. Száz évvel ezelőtt John Howard volt az, ki a tényleges börtönviszonyok leirása által hatalmasan rázta meg kortársainak öntudatát. Aztán életbe lőnek léptetve a régibb pennsylvaniai magánfogság-rendszer első intézményei Philadelphiában, s avval ellentétesen New-York államban az u. n. Auburn-rendszer; a foglyok éjjeli elkülönzése, s szoros hallgatás alatt nappali kényszer-munkára egyesitése. A börtönreform évtizedeken át e határok közt mezgott. A fogságrendszerek mindenikének: a régi éj- és nappali összezárásnak kapcsolatban a foglyok osztályozása számtalan kisérletével; a szigoruan keresztülvitt éj- és nappali elkülönzésnek; s a kettő vegyitésének, mely különböző leg intézkedék a nap- és éji, a munka- és alási idő fölött, — épen oly buzgóak voltak barátai, mint ellenségei. Egészben véve a magán-fogság 1830-óta kétségkivül folyvást tért nyert ugy az europai közvélemény, mint törvényhozások előtt. Mert segélyére szolgált két körülmény: azon nemzetközi congressusok sulya, melyek (1846—1857) Brüsselben és Frankfurtban tartattak, ugyszinién a Belgium, Holland és Toscana fogházigazgatóságai által szerzett tapasztalatok. Nem lehete kételkedni a magánfogságnak a régi összezárás fölötti végtelen előnyében. Ha e század ötödik tizedének végén a magánfogházak épitésének nem állottak volna utjában a nagyobb mérvü kiadás finantialis akadályai, talán már kivétel nélkül e rendszer volna alkalmazásban.

Épen akkor, midőn a magánfogság-rendszer teljes győzelme felé látszott sietni, angol földön egy egészen uj combinatio támadt „ir vagy progressiv rendszer“ czime alatt, a melyet Sir Walter Crofton vitt először keresztül. Ennek alapeszméje: a hosszasb tartamu szabadságelvonás többé-kevésbbé hatályos mértéke által, s lassankénti átvezetése a fogolynak a szabadsághoz, magaviselete javulásának előhaladásához képest. Ebből kiindulva a fogságnak négy szaka állittatik meg: rideg áttétele az elitéltnek a szabadságból a magánfogságba, utóbbinak átlag kilencz hónapra terjedő tartamával; áthelyezése a fogolynak több egymást követő osztályba — de a melyek legterhesbje is az előbbihez képest könnyitéseket foglal magában —, hol jó magaviselet könnyebb osztályba helyezést, rosz visszavetést von maga után; áttétel egy időközi intézetbe, hol már a fogházéletnek a ruházatra, hajviselésre és felügyeletre vonatkozó küljelei is mellőzve vannak; s végül a feltétes, vagyis visszavonható szabadonbocsátás, a fogságidő egy részének elengedésével, midőn is a szabadon bocsátott rendőri felügyelet alatt tartatik.

Az ir rendszer nem érthető meg oly könnyen, mint a magánfogság. A felületes szemlélő mesterkéltséget s bonyolultságot fog benne látni. Némely lényegtelen, Irland helyi viszonyaiból eredő részletekkel van tulterhelve, minők különösen a jelvények, melyek arithmeticai arányban registrálják a fogoly jó vagy rosz magaviseletét, s mintegy érdemjel osztást képeznek a gonosztevők világában. A progressiv rendszer alapeszméje azonban — a mely független annak irlandi alkalmazás-módjától — annyira meggyőző, hogy 1858 óta az ir rendszernek Európa államaiban igen számos barátokot s követőket szerzett. Utánzásának Oldenburgban, Hoyer által tett első kisérlete nem nevezhető ugyan egész sikerültnek, de Schweizban, Aargau és Zürich cantonokban egészen önálló és szerencsés eredményt igérő vállalatok kezdrményezték a progressiv rendszer életbe léptetését, mig Németország beérte avval, hogy annak egyik elemét, a fogolynak jó magaviseselet előidézte feltételes szabadon bocsátást felvette büntető törvénykönyvébe.

Az ir rendszer alapeszméjének e terjedése nagy mértékben kivánatossá tevé, hogy a börtönreform terén eddig szerzett tapasztalatok lehetőleg minden oldalról egybehasonlittassanak. Itt is az amerikaiak léptek fel döntőleg, s 1870-ben a börtönkérdés megvitatása czéljából egy nemzeti congressust hivtak össze Cincinnatiba.

(Vége következik.)

— **A középtanodai** reform tárgyában egybehivott bizottság tegnap este folytatólag ülést tartott. Ez alkalommal csak az ötödik kérdés fölött folyt a tanácskozás. „Mi reformokat kell tenni a gymnasium és a reáltanodák szervezetére nézve.“ A bizottság egyhangulag az előkészitő osztály szükséges volta mellett nyilatkozott; a gymnasium és reáltanoda külön álló intézetek gyanánt volnának föntartandók, azonban a bizottsági tagok többsége azon véleményben van, hogy a latinnyelv a reáltanodák tantervébe kötelező tantárgy gyanánt fölvétessék. Az al- és főgymnasium, valamint az al- és főreáltanodára való fölosztás elejtetett és helyébe a középtanoda egybefüggő egységes szervezete ajánltatott. Az algymnasium és alrealtanoda alsóbb osztályainak egybekapcsolása a többség által czélszerütlennek tartatik.

Az értekezletet Ney Ferencz nyilatkozata zárta be, ki a latin nyelv fölvétele ellen, s a franczia nyelv tüzetesebb tanitására emelt szót. E nyelvet már az első évben megkezdetni s az ötödik évig folytattatni óhajtja. A három utolsó évben az angolt. Czáfolja azon állitást, hogy a reáliskola növendékei a gymnásiumból szöknének át, mert az első osztályokban is százával jelentkeznek. A pesti főreáliskola növendékei meghaladják a 900-at. Az értekezlet ma este tovább foly.

— **A horvát regnikoláris** küldöttség ma adta át a magyar küldöttség elnökének a kidolgozott törvényjavaslatot és annak indokolását.

A törvényjavaslat, mint a „Pesti Napló“ értesül, 15 czikkelyből áll s ezenkivül 9 § ból álló függelékeket tartalmaz.

E függelékben a horvátok egy uj állami intézmény felállitását javasolják. Ez intézmény felerészben a magyar, s felerészben a horvát országgyülés által választott tagokból állana, s feladatát az képezné, hogy mint közös országos biróság döntsön oly kérdésekben, melyekre nézve vita támadna, hogy Magyarország és Horvátország között közös ügyek-e? E javaslat Pricától származik.

A törvényjavaslat politikai és pénzügyi részből áll. Az előbbeniben a horvátok azt követelik, hogy a bán a magyar miniszterelnök ellenjegyzése nélkül neveztessék ki, s hogy a magyar országgyülésre küldendő képviselőik száma leszállittassék. A pénzügyi részben követelik ama quóta leszállitását, melylyel a közös költségekhez járulnak, az általány rendszer eltörlését és a direct adók feletti szabad rendelkezést. A horvát orsz. kormány körében külön pénzügyi előadói állomás rendszeresittetnék.

A horvát küldöttség tagjai közül többen ma d. e. voltak gr. Lónyai miniszterelnöknél, ki közölte velök észrevételeit a horvátok által kidolgozott törvényjavaslat és emlékiratok felől.

— A „N. Fr. Pr.“ közzé teszi azon jegyzék főbb tételeit, melyet az osztr. pénzügyminiszter a nemzeti bankhoz intézett. A jegyzék tartalmát — ugymond — következőleg vázolják nekünk. Az osztr. pénzügyminiszter tudatja a nemzeti bankkal, hogy a két kormány között ő felsége elnöklete alatt a közös külügyminiszter jelenlétében tárgyalások folytak a bankkérdés felett, melyek azon jegyzőkönyvileg felvett ő felsége által helyeslőleg tudomásul vett megállapodásra vezettek, hogy a tárgyalások a nemzeti bankhoz való viszony végleges megállapitása iránt a privilegium lejárta utáni időt illetőleg, haladék nélkül megkezdessenek s e közben szilárdul azon czél tartassék szem előtt, miszerint 3 valuta egysége megóvassék és mind az kizárva maradjon, mi által a monarchia területén forgó fizetési eszközök egyenlőtlen értéket nyerhetnének, — továbbá, hogy a császári pénzügyminiszter odairányozza közbenjárását, miszerint a nélkül, hogy a nemzeti bankkal továbbra kötendő egyezményeknek elejc vétessék a magyar fiókok dotatiója oly mérvben felemeltessék a mely arra megkivántatik, hogy a magyar fiókok oly arányban legyenek a monarchia másik felével szemben dótálva, mint 1869. sept. végén — és végre hogy ezen közbenjárás megtörténte s az előfeltétel teljesitése után a magyar miniszterelnök készleend egy bizottságot kiküldeni, mely a cs. kir. kormány és az osztrák nemzeti bank részéről kiküldendő bizottságokkal egyetértőleg fog a nemzeti bankhoz való viszony megállapitása iránt tanácskozni. Az osztrák pénzügyminiszter tehát erre való tekintettel kérte tel a nemzeti bankot, hogy tegyen eleget a magyar fiókok dótatiájának felemelését illetőleg.

A „N. fr. Pr.“ azután még megjegyzi, hogy a bank elhatározta, a dotatiot felemelni, a szemrehányást tesz a pestik ormánylapnak, a mért demintirozták azt, hogy az egyezmény által ki van zárva mindaz, a mi a pénzjegy értékének egyenetlenségét vonhatná magaután.

Részünkről mindezekre csak azt jegyezzük meg, hogy a vitás tétel magyaráztatot igényel s elvárjuk a kormánytól, hogy a jegyzőkönyvhöz csatolt magyarázó szöveget a magyar lapok szerkesztőségeinek is mielőbb megküldje.

NAPI HIREK.

Kolozsvár, november 11.

— **Gróf Lónyai Menyhért** miniszterelnök e hó 8 án Budán a siklóhozmentében elcsuszott és lábét megsérté. E baleset folytán a miniszterelnök nem vehetett részt a Deákkör értekezletén.

— **Mollinary tábornok** szárnysegéde nehány napig Pesten időzött, hogy a kormánynak a határőrvidék nehány ügyéről jelentést tegyen.

— **Majláth Kálmán** gróf, kit a bünfenyitő törvényszék megkeresése folytán a főkapitányság elfogatott, tényleges okok hiányában szabad lábra helyeztetett.

— **A m. kir.** pénzügyminiszter Vincze Simon II. osztályu számtisztet ugyanazon minőségben a kolozsvári pénzügyi számvevő osztályhoz helyezte át.

— **Az egyetem** megnyitásának örömünnepét minden felekezet megülte, az egyetemi tanárok mindenike saját felekezetének egyházában jelenvén meg. A r. cath. nagy templomban főt. Keserü Mózes, cz. püspök ur mondta az ünnepélyes misét, az egyházi szónoklatot pedig ft. Lönhárd Ferencz, apát ur tartá. A ref. belső templomban t. Herepei Gergely, az unitáriusokéban t. Derzsi Jozsef, a lutheránusokéban t. Máday János, a gör. katholikusokéban ft. Papp Gábor esperes, a gör. keletiben ft. Rosiescu Vazul esperes tartá az isteni tiszteletet.

— **Huber Károly** a „kolozsvári dalkör“-t közelebb ő felsége a magyar királynénak ajánlotta, Erzsébet királyné czimü férfi négyesével örvendeztette meg. Ugyancsak a „Dalkör“ számára derék dalköltőnk közelebb egy hazafias szellemü dalt ir.

— **Orbán József** kávéházának tegnapi jövedelmét, miként ezt már jeleztük, a kolozsvári önkéntes tüzoltó egyjet javára ajánlotta fel. Kávéháza tenkap igen szép látogatásnak örvendett s a vendégeknek annyival kevésbé lehetett kifogásuk a pontos szolgálat ellen, mivel a megrendelét és kiszolgálást leginkább diszruhába öltözött tüzoltók teljesiték.

— **Ladányi Gedeonnak**, a kolozsvári egyetem történelmi tanárának mint a m. k. Akadémia levelező tagjának. „A modern alkotmányos intézmények a középkori államokban“ czimü székfoglalóját ma olvassák fel, a m. k. Akadémia II. osztályának ülésében.

— „Az **erdélyi püspöki** (t. i. r. kath. püspöki) hatóság“ hivatalos közlönyében pályázatot hirdet „a nagy-szebeni **kir. katholikus** Teréz-árvaházban egy ellemi tanitói állomásra. A Kolozsvári Közlöny 259. számában foglalt s 3087—1872 számmal jegyzett e pályázati hirdetést ajánljuk a képviselőház pénzügyi bizottságának figyelmébe, mert az oktatásügyi ministerium költségvetésének e „királyi katholikus“ árvaházra vonatkozó pontját épen azért nem tárgyalta a következési sorrendben, mivel felvilágositást kiván ez intézet felől, a mely ma már az 1848-diki vallási törvény meghozatala után ha „katholikus nem lehet királyi s ha „királyi“ nem lehet katholikus. A felekezeti birtokhoz nincs az államnak szava s az állam által fentartott intézethez nincs egy felekezetnek is kiváltságos joga. A Sekrestyés Közlönyt pedig kérjük, nehogy felekezeti türelmetlenséget olvasson ki e figyelmeztetésünkből.. Sőt inkább: mivel minden felekezet iránt türelmesek kivánunk lenni, nem helyeselhetjük, ha az állam, mint ilyen, bár melyik felekezet iránt részrehajlást tanusit.

— A **kolozsvári** bányaigazgatóság a pénzügyministerium költségvetésében 966,996 frt. bevétel, s 982,214 frt kiadással fordul elő.

— **A kolozsvári** nemzeti szinház rajzát a „Házi-barát“ czimü képes hetila tegnapi száma hozza.

— A **helybeli Sekrestyés Közlöny** a kegyesrendiek templomában tegnap tartott intulás miséről azt irja, hogy „egyetemünk megnyitásának ünnepélye e misével veszi kezdetét.“ Vajon nem minden felekezet isteni tiszteletével, ha már épen a templomban s nem az ezidő szerinti egyetemi nagyteremben akarná a Sekrestyés az egyetem megnyitásának ünnepélyét kezdeni.

— **Dr. Wéber Albert** Szebenbe érkezett, s a kisérleti természettan köréből tegnap felolvasást tartott.

— **A szász nenzeti egyetembe** követekül Ujegyházon Bruchner Vilmos, Szászvárosszéken Dobó Mihály és Vladu Claudius, Szászvárosan Nagy Ignácz és Dr. Amlaches Albert választattak meg..

— A **Magyarország és Nagyvilág** Pável Mihálynak, a Szamosujvári gör. kath. püspöknek igen szépen sikerült arczképét közli utobbi számában. Az uj főpap még fiatal, férfias arcza jó benyomást tesz a szemlélőre.

— **A szászvárosi** járásbiróság mellé birósági végrehajtóvá a m. kir. igazságügyminister Pallos Árpád alvinczi lakost nevezte ki.

— **A néhai erdélyi** kincstárnokságí tanácsos Stemeg Ignáczféle alapitványból egy 64 frt évi leány s egy 48 frt évi fiui-ösztöndij jött üresedésbe. A kérések nov. 20-ig a n. szebeni kir. pénzügyigazgatósághoz nyujtandók be.

— **Hamis banko** forrás van N.-Várad környékén. A bankok 10 frtosok.

— **Ujfalusi Lajost**, Szatmármegye egyik tekintélyes birtokosát, N.-Bányán közelébb vadászat közben meglőttek, a fegyver szerencsére csak göbecscsel volt töltve, s igy remélhető, hogy sebeiből hamar felépül.

— A **bécsi** vig-dalműházra 12,000 darab száz forintos részvényt bocsátanak ki.

— **Gr. Nádasdy Lipót** főispáni 40 éves jubileaumát a jelen év vége felé fogja megünnepelyni.

— A **cs. k. szab. osztrák** nemzeti bank a szebeni üok dotatióját 100,000 ftal emelte fel.

— A **cholera** állásáról f. é. november 9-én beérkezett napi tudósitások szerint: Budán nov. 8-án 10. ehez hozzászámitván az ápolás alatt maradt 139 egyént, az összes beteglétszám 157. ezek közül meggyógyult 3 meghalt 9 oct. 18 átol összesen megbetegült 427; kikből meggyógyult. 149 kikből meghalt 133 gyógykezelés alatt pedig maradt 145. A budai katonák között: nov. 8-átol 9-éig megbetegült 1 ehez adva a gyógykezelós alatt maradt 31-et az összes beteglétszám 32 ezekből meggyógyult 1 további ápolás alatt maradt 31. Pesten: nov. 8-ától 9-ig ujabban megbetegült 11. ehez számitva az ápolás alatt maradt 26-ot az összes beteglétszám 37 ebből meggyógyult 1 meghalt 8. a járvány kezdete óta összesen megbetegült. 76 ebből meggyógyult 13 meghalt 35 további ápolás alatt pedig maradt 28. Pestmegyében: Tétényben oct. 24-től 31-ig 3 cholera-eset merült föl, melyből 2 halállal végződött. Tolnamegyében: Pakson nov. 5-én 2 choleraeset merült fel, mindkettő halálos kimenettel. Nyitramegyében: Érsakujváron az ottani katonai laktanyában egy katonai egyén esett cholerába, ki ápolás alatt van.

— **Szigligeti** legujabb száz aranynyal jutalmazott szinmüvéről „Az amerikai“-ról általán kedvezőtlen hangon ir a fővárosi sajtó. A Főv. Lapok“ plane érdemes szinmüirónk tavalyi „Strike“-ját dicséri az idei „Amerikai“ rovására. Amabban irja a nevezett lap, legalább érdekes volt a tárgy, élénkek a csportozatok, jellemzetes nehány alak s szépek a dalok. Ebben a tárgy nagyon keresett, csoportok nincsenek az alakok se nem ujak se nem kidomborodók, kivéve egy hobortos szabólegényt mely a paródia tulzott levegőjéből való a dalok pedig mesterkéltek. A többi lapok sem sokkal irnak kedvezőbben róla. Első előadása alkalmával, pénteken, midőn a szinpadon ép a szerelmes völegény azzal fenyegetett egy szerelmes, urfit hogy okvetlenül megöli a karzaton valaki elkiáltá: „Egy drabantot kérek!“ mire nagy nevetéstörtént az egész házban. Nem tudni azonban bizonyosan, hogy vajon a szinpadi gyilkosság ellen protestált e, mint az „Othelló-t“ néző peleskei notarius, vagy pedig valamelyik szorongató szomszédja ellenében kivánta a rendőri segitséget.

Felelős szerkesztő: **Szász Béla.**

Iskola Alapítvány - Kolozsvári Központi Egyetemi Könyvtár © Fundația pt. Școală - BCU Cluj

Diszesen és egész ujonnan berendezett

női divat-tárlat

Virág Lajosné szül. **CZETZ KATALIN** divatárusnő kezelése alatt Kolozsvárt, középutcza gróf Mikó Imre ő nmlga házánál **2-dik kapu 495 sz. alatt.**

Teljes tisztelettel van szerencsénk tudatni a n. érd. közönséggel, hogy Bécsből megérkezvén, egy egész ujonnan berendezett **női divat-tárlatot** nyitottunk Virág Lajosné sz. Czetz Katalin divat-árusnő kezelése alatt; minélfogva gazdag választékban találhatók: franczia divatu **női,** őszi és téli **kalapok** ékitve és ékitetlen, különböző és jutányos árakban, ugy **kalap formák** (gestell); minden minőségü **fejkötők, salon** és **szinházi fejékek,** menyasszonyi **fejdiszek** és **fátylak, myrthuszok, chemizettek, nyak- és hajcsokrok, reggeli fökötők, csipkék, szalagok, szinestollak** és **virágok,** minden minőségben darabszámra és röffel. (412) (3—3)

Elvállal továbbá mindennemü ujitást és átalakitást.

Vidéki megrendelések pontosan és gyorsan eszközöltetnek. A n. érd. közönség kegyes pártfogásába ajánlja magát

CZETZ JÁNOS és TÁRSA.

Moll Seidlitz-porai.

E porok, rendkivüli s a legkülönfélébb esetekben bebiz nyult hatásuk következtében, minden eddig ismert házi gyógyszerek közt elviláthatlanul első helyet foglalnak el; s ezer meg ezer kezünkben levő hálanyilatkozat a nagy czázság minden részéből részletezett kimutatást nyujt, hogy e porok rögzött szorulásban, emésztetlány és zalában (Sodbrennen), továbbá görcsökben, vesebajokban, inbajokban, szivdobogásban, izgult fejfájásban, vértolulásokban, csuzos tagfájdalmakban, vége- aszkórságra, hypochondriára való hajlamban, tarkós hányásingerben stb. a legjobb sikerrel használtattak s a legtartósabb gyógyeredményt mutatták fel.

Egy eredeti doboz ára használati utasitással együtt 1 frt o. é.

Franciapálinka és só.

Legbiztosabb önorvos a szenvedő emberiség segélyére minden belső és külső gyuladásoknál, a legtöbb betegségek, mindenféle sebzések, fej-, fül- és fogfájás, égi bajok, nyilsebek, rák, brand, szemgyuladás, bénulások és mindenféle sérulések stb. ellen.

Palaczkokban használati utasitással együtt só kr o. é.

Dorsch-gadócz- (csuka-) máj-olaj.

A legtisztább s legalkalmasabb gyógyolaj Bergenből Norvegiában, s nem kell összetéveszteni a mesterségesen tisztitott máj-olajjal.

A valódi **Dorsch-gadócz-máj-olaj** legjobb sikerrel alkalmaztatik **mell- és tüdőbajokban, görvelyben és rachitisben.** Meggyógyitja a legdühöbb csúz- és köszvénybajokat valamint rögzött bőrkiütéseket.

1 palaczk ára használati utasitással együtt 1 frt o. é.

Valódi minőségben kapható csupán

Kolozsvárt: BINDER K. (ezelőtt Rittler) gyógytárában, belmonostortutcza a Redoute során; továbbá **Wolf J.,** dr. **Hintz G.** és **Engel J.** gyógytárában valamint **Karvázy József** kereskedésében.

Dézsen: Krémer Samuné.

Vegestől számitva. Üveg nélkül.

Nagy-Szebenben: Müller gyógyszerész-nél és Sill Mihálynál.

Dévan: Lengyel Gergelynél.

Besztercen: Schotesz Arnoldnál.

Brassóban: Jekelius F. és Eremias Domené.

Maros-Vásárhelyt: Jeney Károly és Bacher Miksánál.

Nagy-Károlyban: Schöberlnél.

Nagy-Váradon: Janky Antal és Kiss Samuné.

Segesvárt: Teutsch J. B.-né.

Szászsebesen: Binder F. gyógysz.

Szerdahelyt: Schimert F. gyógysz.

Zilahon: Hermath S. F.-né. (94)

---

(3) (45—52)

Török búza-fejtők, Szóró-rosták, Vasekék, Eketaligák, Váltó-ekék, Vasboronák, Szecskavágók, Répavágók.

Készen kaphatók **JANKO VINCZE** gépgyárában Kolozsvárt külső-tordautczában.

BOROK ÁRAI

Karvázy Gyula fűszer- és csemege

üzletében:

Vegestől számitva. Üveg nélkül.

		frt	kr.
Asztali bor kupás cylinderben . . .	1 kupa	—	48
Grinzingi bor kupás üveg	1 kupa	—	60
Grinzingi bor 1/2 kupás	1 üveg	—	30
Budai vörös bor 1/2 kupás	1 üveg	—	60
Budai vörös bor 1/4 kupás	1 üveg	—	32
Egri vörös bor 1/2 kupás	1 üveg	—	70
Egri vörös bor 1/4 kupás	1 üveg	—	37
Bakator bor 1/2 kupás	1 üveg	—	60
Bakator bor 1/4 kupás	1 üveg	—	32
Neszmélyi bor 1/2 kupás	1 üveg	—	70
Neszmélyi bor 1/4 kupás	1 üveg	—	37
Rizling 1/2 kupás üvegben	1 üveg	—	80
„ 1/4 kupás üvegben	1 üveg	—	40
Franczia pezsgő Röderer & comp. Rheims .	1 üveg	4	50
Franczia pezsgő Giber & comp. Rheims . .	1 üveg	4	—
Franczia pezsgő Vix Bara	1 üveg	3	75
Magyar pezsgő . .	1 üveg	1	40
Muscat Lunel . . .	1 üveg	1	20
Scherry, Madeira, Opporto, Malaga .	1 üveg	3	25

Vegestől számitva. Üveg nélkül.

Kupás és 1/2 kupás üvegek 10 kr. és a fertályos üvegek 7 krba számittatnak és ugyanez árakban visszavétetnek. (352) (24—25)

---

(421) (2—6)

Eladó kereskedés

Kolozsvárt.

SÁROSY ELEK fűszer és vaskereskedése igen kedvező feltételek mellett eladó. Értekezhetni özvegy Sárosy Eleknével.

---

(419) (5—10)

Hirdetmény.

Néhai Zudor Zsigmond örököseinek örményszékesi birtoka, belső telek és urilakkal, erdővel, szőllővel és regáléval együtt, kedvező feltételek mellett örök áron eladó; esetleg hoszszabb időre bérbe kiadó.

Bővebb értesitést nyerhetni Csáthy Géza ügyvéd irodájában Kolozsvártt, szentegyházutcza 470. sz. alatt.

---

(265) (15—15)

A

„WIENER COMMISSIONS-BANK"

tőzsde-irodája s váltóüzlete

Schottenring 18 sz. a.

elvállal bárminemü **tőzsdei-, váltó-,** s **bank-üzletet.**

Helybeli s vidéki megbizások legrövidebb idő alatt biztosan s alaposan eszközöltetnek, s a tőzsde iroda által beváltott s értékpapirok s valuták tekintettel a pénzpiacz mindenkori állására, a legjutányosabb feltételek mellett szállittatnak.

Az üzlet helyiségek naponta **reggeli 9 órától délutáni 6 óráig** folytonosan a t. cz. közönségnek nyitva állanak.

Pontos szolgálat

megnyilt

Cyári árak

AZ IPARMŰ TÁRBAN

Ezen ipartanu tartak elónye lesz, hogy abban az ártulás

mód nyilt.

Gyári árak

a főtárban, a **bőr**ben **az**

f. évi november 1-en

KOLOZSVÁRT

a bőrhálinc-féle ház alatt

AZ IPARMŰ TÁRBAN

A mellett, hogy a nagyfontosabb és gazdag és szélesen válaszatékkal lesz ellátva, díszszerű és divatos cipő-, fehérnemű- és kalap-üzletek, fagyverek és bőr-cipő, kalap-tartalmazzanak, fölös pedig

legszépb és legjobb

A legtisztább s legalkalmasabb gyógyolaj Bergenből Norvegiában, s nem kell összetéveszteni a mesterségesen tisztitott máj-olajjal.

A valódi Dorsch-gadócz-máj-olaj legjobb sikerrel alkalmaztatik mell- és tüdőbajokban, görvelyben és rachitisben. Meggyógyitja a legdühöbb csúz- és köszvénybajokat valamint rögzött bőrkiütéseket.

1 palaczk ára használati utasitással együtt 1 frt o. é.

Valódi minőségben kapható csupán

Kolozsvárt: BINDER K. (ezelőtt Rittler) gyógytárában, belmonostortutcza a Redoute során; továbbá **Wolf J.,** dr. **Hintz G.** és **Engel J.** gyógytárban valamint **Karvázy József** kereskedésében.

Dézsen: Krémer Samuné.

Nagy-Szebenben: Müller gyógyszerész-nél és Sill Mihálynál.

Dévan: Lengyel Gergelynél.

Besztercen: Schotesz Arnoldnál.

Brassóban: Jekelius F. és Eremias Domené.

Maros-Vásárhelyt: Jeney Károly és Bacher Miksánál.

Nagy-Károlyban: Schöberlnél.

Nagy-Váradon: Janky Antal és Kiss Samuné.

Segesvárt: Teutsch J. B.-né.

Szászsebesen: Binder F. gyógysz.

Szerdahelyt: Schimert F. gyógysz.

Zilahon: Hermath S. F.-né. (94)

Nagy választás

novemben

(402)

Kolozsvárt, november-hó 1872.

AZ IPARMŰ TÁRBAN

**mint tartalmaz Kolozsvárt is legszépb és legjobb jutányosabban, a legszorosabban és legpontosabban, a legszorosabban és legpontosabban, a legszorosabban és legpont